

HylkemaErfgoed

Advies en Ontwerp

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

De Velst te Heemskerk

Inhoud

1	Inleiding	3	3	Bouwhistorische beschrijving	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.1	Algemene gegevens	3	3.1	Context/situering	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.2	Plan van onderzoek	4	3.2	Bouwmassa/structuur.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.3	Leeswijzer	5	4	Conclusies & advies	29
2	Bouwgeschiedenis	8	4.1	Conclusies.....	29
2.1	Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis.....	8	Colofon	31	
	Vroege ontwikkeling Heemskerk.....	8		Opdrachtgever	31
	De 19 ^{de} en eerste helft 20 ^{ste} eeuw.....	8		Product.....	31
	De tweede helft 20 ^{ste} eeuw	8		Opdrachtnemer.....	31
2.2	Bouwgeschiedenis	11		Verantwoording.....	32
	Locaties 1, 2 en 3: Galerijflats.....	11			
	Locatie 4: Woonwagens	13			
	Locatie 5: Appartementencomplex	13			
	Locatie 6: Basisschool 'de Zevenhoeven'	13			
2.3	Architectuur.....	20			

1 Inleiding

1.1 Algemene gegevens

Adres: Maerelaan 58-344
1963 KE Heemskerk

Gemeente: Heemskerk

Kad. gemeente: Heemskerk

Kad. sectie/nr.: -

Monument: nee

Complex: -

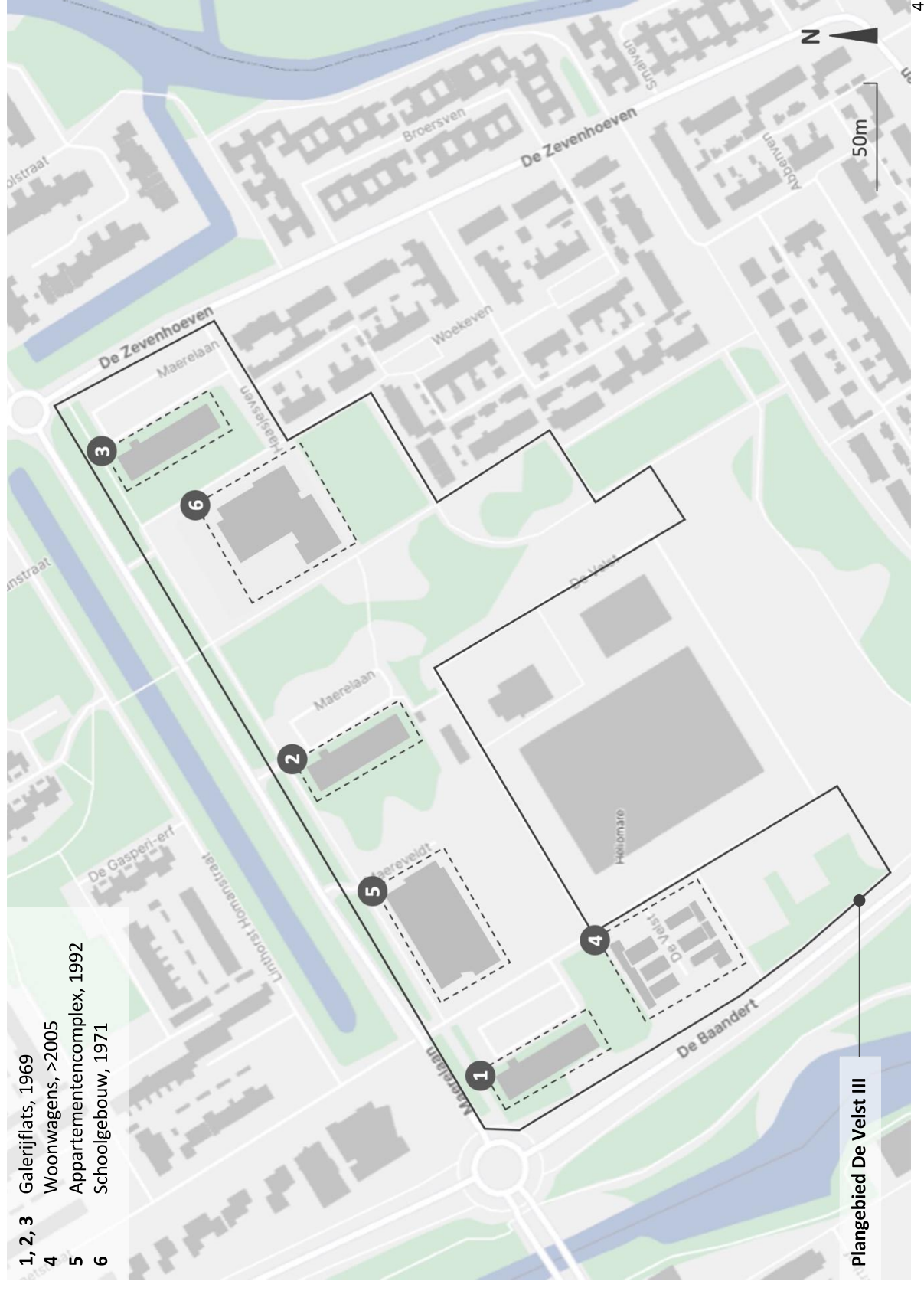
Functie: woongebouwen

Bouwperiode: 1968-1971-1992-2000

Stijl: Functionalisme

Architect: Gmelig Meyling, Zanstra, De Clerq Zublii (flatgebouwen 1968), F. Hendricks (school 1971), HM Architecten (appartementencomplex 1992)

1.2 Plan van onderzoek

Aanleiding

De aanleiding voor het laten uitvoeren van cultuurhistorisch onderzoek betreft de planvoorbereiding voor inbreiding en herontwikkeling in een gebied langs de Baandert en de Maerelaan in Heemskerk. In een eerder stadium is Heliomare gerealiseerd, een zorg- en onderwijscentrum. Binnenkort worden ten zuiden van dit centrum 24 vrijstaande woningen gebouwd. Deze twee ontwikkelingen worden aangeduid met De Velst I en II. Het gevraagde cultuurhistorisch onderzoek heeft betrekking op De Velst III zoals omlijnd op de plankaart.

Plan van Aanpak

De fase waarin de planvorming voor De Velst III zich nu bevindt, is een verkennend cultuurhistorisch onderzoek voldoende. Een dergelijke cultuurhistorische verkenning geeft inzicht in de huidige situatie en de historische achtergronden, en is daarmee een bruikbaar instrument om de historische gelaagdheid van de plek in beeld te brengen. Dit aspect betreft de mogelijke stedenbouwkundige waarden.

Naast een gebiedsgerichte benadering, zal ook gekeken worden naar de gebouwen die in het plangebied staan. Op basis van architectuurhistorische analyse, een grove datering van de gebouwen en beknopt literatuuronderzoek zal inzicht worden verworven in de mogelijke aanwezigheid van architectuurhistorische waarden.

Het onderzoek zal plaatsvinden op basis van beknopt archief- en literatuuronderzoek, en een opname ter plaatse.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op de historische achtergronden van het gebied, zowel op stedenbouwkundig als architectuurhistorisch vlak.

Hoofdstuk 3 brengt de bestaande situatie in woord en beeld in kaart.

Hoofdstuk 4 geeft een analyse van de aanwezigheid van waarden.

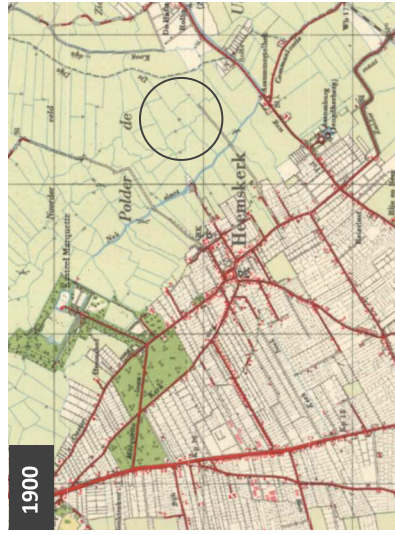
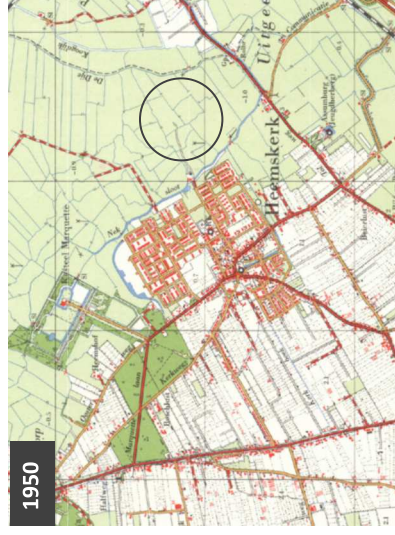
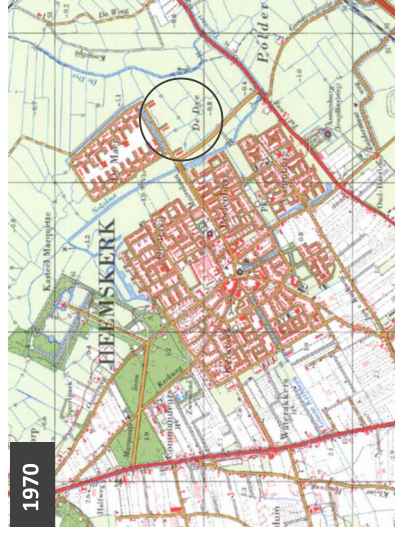
Hoofdstuk 5 sluit deze rapportage af met conclusies en advies voor vervolgonderzoek.

GEMEENTE HEEMSKERK SCHAAL 1:2500

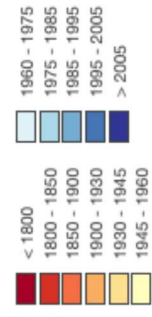
BLAD
C1
b2
C2
C3

1 – 1946, topografische kaart van gemeente Heemskerk. De locatie van de Velst is globaal aangegeven. Afbeelding: Noord-Hollands Archief.

2 – uitsneden uit topografische kaarten van Heemskerk in de loop van de 20ste eeuw. Geheel links onder een dateringsplattegrond van alle gebouwen. Afbeeldingen: Topotijdreis (topografische kaarten), Waag Society.

2 Bouwgeschiedenis

2.1 Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis

Vroege ontwikkeling Heemskerk

Heemskerk ligt op dezelfde strandwal als Beverwijk, Uitgeest en Akersloot en wordt vanaf medio 11de eeuw genoemd als 'Hemezenkyricha'. Uit archeologisch onderzoek is gebleken dat Heemskerk en omgeving al vanaf de IJzertijd (600 v.Chr.-500 n.Chr.) permanent bewoond moet zijn geweest. In de 11de en 12de eeuw was veel grond in Heemskerk en omgeving in bezit van de graven van Holland. In 1248 deed graaf Willem II deels afstand van zijn grafelijke bezittingen ten gunste van twee naaste verwanten: ridder Simon van Haarlem en ridder Wouter van Egmond. Zij lieten twee kastelen bouwen, en later werden nog meer versterkte huizen opgericht door andere edelen (Adrichem, Banjaert, Meerestein, Rietwijk, Poelenburg, 't Huis tot Heemskerk (het latere Marquette) en Assumburg). Voornaamste reden dat zoveel versterkte huizen werden gerealiseerd: het gebied lag in de frontlinie tussen het Graafschap Holland en het woongebied van de West-Friezen. Het was zaak Holland te verdedigen tegen mogelijke aanvallen vanuit het West-Friese gebied. Deze versterkte huizen verloren hun functie toen de Friezen zich in 1274 gewonnen gaven en West-Friesland bij Holland werd gevoegd. In de loop der eeuwen zijn al deze huizen gesloopt, op Marquette en Assumburg na.

De 19de en eerste helft 20ste eeuw

Heemskerk ontwikkelde zich na de middeleeuwen tot nauwelijks meer dan een klein dorp dat gericht was op kleinschalige landbouw en het vervoer van schelpen voor de kalkovens. De akkerbouw bestond hoofdzakelijk uit weiland en een beperkt deel werd ingericht voor tuinbouw. Vanaf 1840 vond een bloei van de tuinbouw plaats, met name de teelt van aardbeien en de bloembollencultuur. Het resterende grondgebied was in gebruik bij de landgoederen Marquette en Assumburg en bestond uit duinen en bos.

In de tweede helft van de 19de eeuw maakte de tuinbouw een explosieve groei door vanwege een gedaald grondwaterpeil, zodat de zandgronden droger werden en daardoor geschikt voor de teelt van tuinbouwgewassen. In de akkerbouw en de veeteelt vond een teruggang plaats. Met name de gronden ten zuiden en westen van de dorpskern werden omgezet naar tuinbouw, de laag gelegen polders aan de noord- en zuidoostzijde bleven in gebruik als grasland (veeteelt).

In de periode van 1850-1900 was bij de ontwikkeling van Heemskerk slechts sprake van een geringe verdichting en vernieuwing, waarbij het oude stratenpatroon nauwelijks wijzigingen ondervond. De eerste helft van de 20ste eeuw zette dit proces zich voort, alhoewel enige nieuwe straten werden aangelegd zoals de Oosterstreng die de kerkweg verbond met de Rijkstraatweg. Door latere ontwikkelingen is die verbinding weer ontkoppeld.

De tweede helft 20ste eeuw

De Tweede Wereldoorlog heeft enorme consequenties gehad voor de ruimtelijke ordening en stedenbouw in Nederland. Door oorlogsschade waren vele steden en dorpen ontvrikt. Bovendien is tijdens de oorlog maar weinig gebouwd. Het einde van de oorlog betekende daardoor een cesuur in meerdere opzichten: er brak een moderne tijd aan, met moderne opvattingen over de inrichting van de omgeving en de daarbij horende tendens van schaalvergroting.

De periode na de Tweede Wereldoorlog was ook voor Heemskerk een tijd van grote veranderingen. De regering was toentertijd van mening dat grootschalige industrie een bijdrage kon leveren aan de wederopbouw van Nederland, en dat gaf de regio IJmond een duidelijk perspectief. Aan weerszijden van het Noordzeekanaal vestigden zich diverse nieuwe

bedrijven, en ook bestaande bedrijven (vooral Hoogovens, het huidige Tata Steel) kregen de mogelijkheid om uit te breiden. Gevolg hiervan was dat het inwoneraantal in de regio omhoogschoot. In Nederland nam de bevolking tussen 1950 en 1960 met zo'n 20% toe; in de gemeenten Velsen, Beverwijk en Heemskerk steeg de bevolking echter met 65%. Vooral Heemskerk was daarbij in trek. Tussen 1960 en 1968 steeg het inwonertal van 11.000 naar 25.500, een ruime verdubbeling. Om ruimte te kunnen bieden aan alle nieuwe inwoners, werden nieuwe wijken gebouwd: Kerkbeek, Oosterzij, Poelenburg, Assumburg, de Maer en de Die. Tegenwoordig bestaat de gemeente Heemskerk uit meer dan 39.000 inwoners.

Tijdens de wederopbouw bestond de helft van de bouwopgave uit het realiseren van voorzieningen, de andere helft betrof de uitbreiding van de woningvoorraad om het hoofd te kunnen bieden aan de woningnood, in de jaren 1950 aangeduid als 'volksvijand nummer één'. In vrijwel iedere gemeente werd daardoor gewerkt aan nieuwe woonwijken, destijds voornamelijk uit stroken laag- en middelhoogbouw bestaand. De galerijflats van zes tot vijftien verdiepingen zouden pas in de jaren 1960 worden gerealiseerd. Daarmee kregen de uitbreidingswijken van de jaren 1959 nog veelal een kleine schaal.

Zowel voor de jaren 1950 als de jaren 1960 gold dat de wijkgedachte een belangrijk uitgangspunt was bij de ruimtelijke ordening van dorp- en stadsuitbreidingen. Daarbij werd een strikt orthogonale compositie gehanteerd waarbij laagbouw, middelhoogbouw en hoogbouw elkaar afwisselden. De ontwikkeling van de ruimtelijke ordening kreeg ook weerslag in wet- en

regelgeving. In 1960 verscheen de eerste Nota inzake de ruimtelijke ordening, in 1966 opgevolgd door de Tweede Nota over de Ruimtelijke Ordening nadat een jaar eerder de Wet op de ruimtelijke ordening van kracht werd.

De stormachtige ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening van Nederland sinds de Tweede Wereldoorlog als gevolg van de groei van bevolking en economie, hebben in veel gevallen geleid tot een grote mate van eenvoudigheid in het gebouwde landschap. Daar is ook sprake van bij de wijk in Heemskerk waar de buurt de Maer deel vanuit maakt, wijk 06 Noordbroek en De Trompet.

Het plangebied waar voorliggende studie op gericht is, wordt begrensd door de Maerlaan aan de noordzijde, De Zevenhoeven aan oost- en zuidzijde, en de Baandert aan de westzijde. Het rechthoekige gebied dat hierdoor ontstaat, bestaat voor de helft uit (geschakelde) eengezinswoningen van twee lagen en een kap. De andere helft van het gebied kent een veel opener structuur waarbij de drie galerijflats ten zuiden van de Maerlaan in het oog springen. In het midden van het plangebied heeft sinds het derde kwart van de 20ste eeuw een groot gebouwcomplex (scholengemeenschap) gestaan, dat recent is vervangen door het huidige voorzieningencentrum Heliomare. Bij deze ontwikkeling is een deel van het grasveld ten zuiden van het appartementencomplex uit 1992 verkleind.

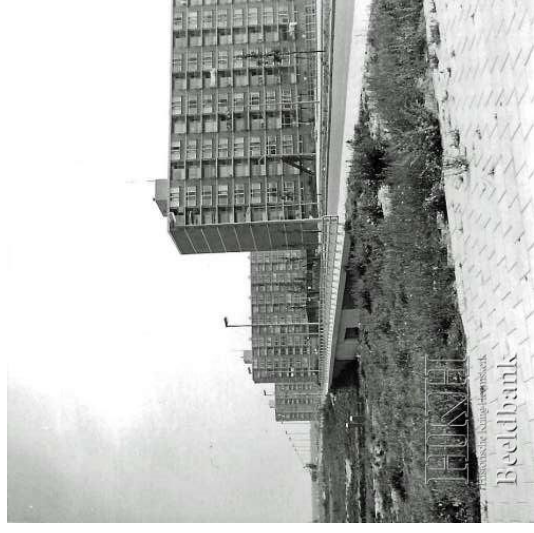
3 – 1955, zicht op de overgang van nieuwe woningbouw en historische verkaveling van percelen. Afbeelding: Historische Kring Heemskerk (HKH).

4 – zicht op het einde van de Maerelaan, links overgaan richting de Professor Ten Doerschatestraat. Afbeelding: HKH.

5 – 1970, op de voorgrond de doorgaande weg De Baandert, op de achtergrond de drie galerijflats aan de Maerelaan. Afbeelding: HKH.

6 – 1970, zicht op de Maerelaan en de drie daaraan gelegen galerijflats. Afbeelding: HKH.

2.2 Bouwgeschiedenis

In het plangebied zijn er zes locaties met gebouwen waarvan bij vijf de exacte datering kon worden achterhaald:

1. 1969, galerijflat;
2. 1969, galerijflat;
3. 1969, galerijflat;
4. ca.2000, woonwagens;
5. 1992, seniorenappartementen;
6. 1971, schoolgebouw.

Locaties 1, 2 en 3: Galerijflats

De drie galerijflats aan de Maerelaan zijn in 1969 gebouwd naar ontwerp van architectenbureau Zanstra, Gmelig Meyling, de Clerq Zubli. Het ontwerp dateert van 1966-1968. Dit bureau, bestaande uit de drie architecten Pieter Zanstra, Albert Gmelig Meyling en Peter de Clerq Zubli, heeft tijdens de wederopbouw een vrij breed oeuvre ontwikkeld van galerijflats. De flatgebouwen bestaan uit rechthoekige schijven van negen bouwlagen hoog op een grondplan van ongeveer 14 bij 53 meter. De flats waren met de korte zijde gericht op het noorden richting de Maerelaan. Aan de oostzijde bevond zich de liftschacht die buiten het flatgebouw als verticaal element tegen het hoofdvolume was geplaatst.

De flats zijn volgens het Muwi-systeem gebouwd. In de periode van 1951 tot 1973 zijn er ruim 36.000 woningen volgens dit systeem gebouwd, een aantal dat door geen enkele andere systeembouwer is geëvenaard. Het bouwsysteem bestaat uit holle lichtbetonblokken gevuld met grindbeton als bouwmuren. De vloeren zijn opgebouwd uit voorgespannen betonbalkjes met daartussen vulblokken. Muwi is een stapelsysteem waarbij met betonblokken een casco wordt gevormd. De buitenwandafwerkingen is overwegend metselwerk, gecombineerd met puiconstructies. Kenmerkend voor het systeem zijn de doorlopende gevelbanden, die zowel in de kop- als de langsgevels voorkomen. Aanvankelijk was het bouwsysteem

ontwikkeld voor middelhoge bouw (vier bouwlagen), maar is later geschikt gemaakt voor hoogbouw (zes-twaalf bouwlagen).

Met het Muwi-systeem konden architecten in een veelvoud van 10 centimeter ontwerpen om de bouwmuren te plaatsen, wat een grote vrijheid gaf voor een bouwsysteem. De blokdiepte werd bepaald door een veelvoud van de lengte van de bouwmuren enerzijds en een veelvoud van de hart op hart maat van de voorgespannen vloerbalkjes anderzijds. Ondanks deze flexibiliteit van bouwen is de architectuur van het systeem in grote mate herkenbaar. Het systeem is door veel architecten toegepast, waaronder bekende namen als Groosman, Spruit en Den Butter, Van den Broek en Bakema, en Merkelbach en Elling.

In 1996 zijn de entrees gewijzigd en werden luifels aan de entrees toegevoegd. Daarnaast blijkt ook dat aan de balkon-zijde van de flats smalle 'schijnbalkons' zijn bijgeplaatst, waarbij de hekwerken van deze nieuwe toevoegingen zijn verbonden met de hekwerken van de oorspronkelijke balkons. Hierdoor ontstaat ook aan de zijde van de balkons een meer horizontale geleiding, net als bij de zijde van de galerijen die de appartementen ontsluiten.

In 2005 zijn de kopgevels van de flatgebouwen voorzien van een nieuwe, isolerende gevel. Bij deze toevoeging werden ook de bestaande spouwen van de kopgevels gevuld met vlokken. De trap-/lifftoren bestond oorspronkelijk uit schoon metselwerk en was deels opengewerkt, en werd in 2005 voorzien van een nieuwe dichte gevelbeplating in de kleur RAL 7004. Voor de kopgevels werden drie kleuren grijs gekozen: RAL 7016, RAL 7031 en RAL 7053. Het bij deze renovatie betrokken architectenbureau was Architectenbureau Joos Aerts te Delft.

7 – 1992, zicht op bouwwerkzaamheden voor het appartementencomplex wat in dat jaar zal worden opgeleverd. Het complex is met de langszijde parallel aan de Maerelaan gesitueerd, tussen de flatgebouwen locatie 1 en 2 in. Afbeelding: HKH.

8 – 2008, luchtfoto met zicht op flatgebouw locatie 1 linksboven en flatgebouw locatie 2 rechts halverwege. Tussen de twee flatgebouwen het appartementencomplex uit 1992. Linksonder op de foto is de scholengemeenschap te zien dat recent vervangen is door het centrum Heliomare. Bij de realisatie van Heliomare is het grote grasveld ter plaatse van het appartementencomplex verkleind. Afbeelding: HKH.

Locatie 4: Woonwagens

Aan de westzijde grenzend aan de doorgaande weg De Baandert ligt een terrein dat ingericht is met enkele woonwagens. Deze woonwagens zijn vermoedelijk rond 2000 op deze plek gesitueerd. De locatie is door middel van hekwerken en schuttingen van de rest van het plangebied afgeschermd. Tussen deze locatie en De Baandert is een strook aangelegd met hoogopgaand en ondoordringbaar groen. Aan de zuidzijde van de locatie is openbaar groen aangelegd waardoor wel zicht op de woonwagens bestaat.

Locatie 5: Appartementencomplex

Dit complex is ten zuiden van de doorgaande Maerelaan gesitueerd en is in 1992 gebouwd. Het ontwerp is gemaakt door architectenbureau HM Architecten in Amsterdam. De appartementen zijn aan de noord- en zuidzijde van het bouwblok geplaatst, met de hoofdentree en centrale ontsluiting in de westelijke kopgevel van het blok.

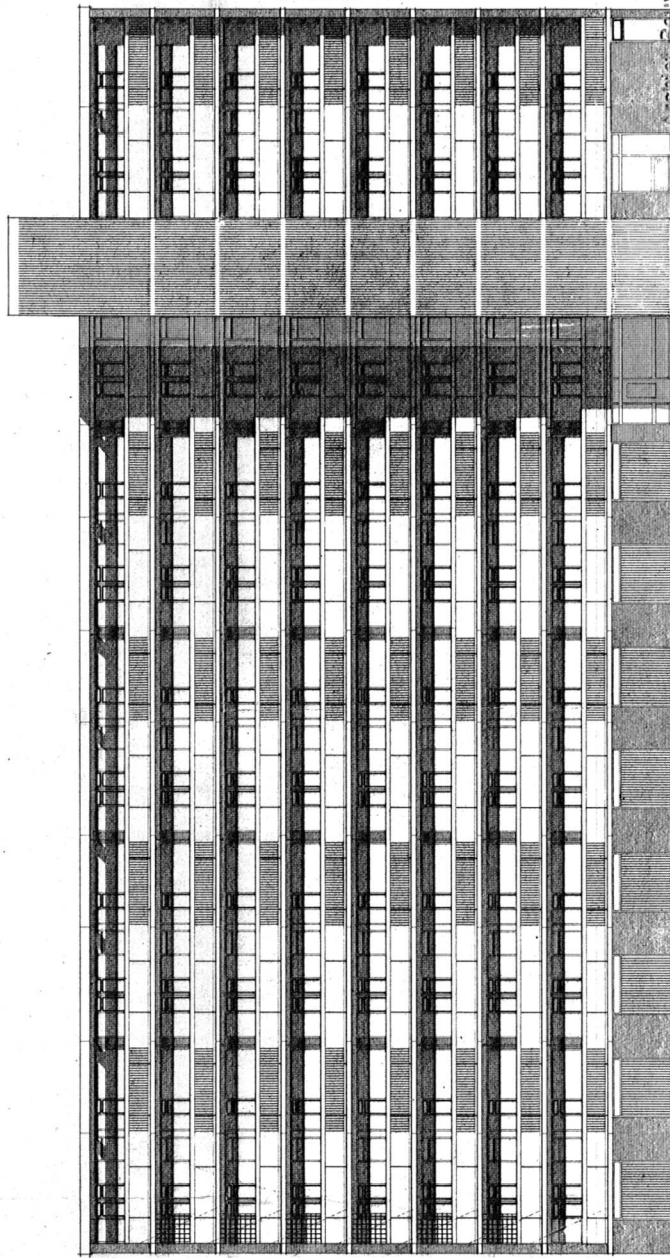
Locatie 6: Basisschool 'de Zevenhoeven'

Deze school bevindt zich in de noordoostelijke hoek van het plangebied en is in 1971 naar ontwerp van architect F. Hendricks uit Stramproy gebouwd. Het bestaat uit een aantal geschakelde eenlaagse bouwvolumes onder plat dak. Aan de west- en noordzijde van de school is een schoolplein ingericht. Het perceel is omheind door een hoog hek, de entree tot de school is in de zuidelijke gevelwand gesitueerd ter plaatse van de overgang van twee geschakelde volumes. Van oudsher had de school twee entrees: een voor de klassen 1 en 2, een andere voor de andere klassen. Het gebouw kenmerkte zich in het oorspronkelijke ontwerp door de paviljoenachtige opzet met veel ruimte rondom de klaslokalen en een binnentuin of hof in het midden van het gebouw. Het schoolgebouw is in de loop der tijd uitgebouwd en de hoven en ruimtes rondom van lokalen zijn bebouwd geraakt.

Op de volgende pagina's zijn delen van de bouwtekeningen van de galerijflats uit 1969 en de school uit 1971 opgenomen.

9 – 2005, foto's bestaande toestand vóór de renovatie van kopgevels en trap-/liffstoren. Afbeelding: Bouwarchief Gemeente Heemskerk (BGH).

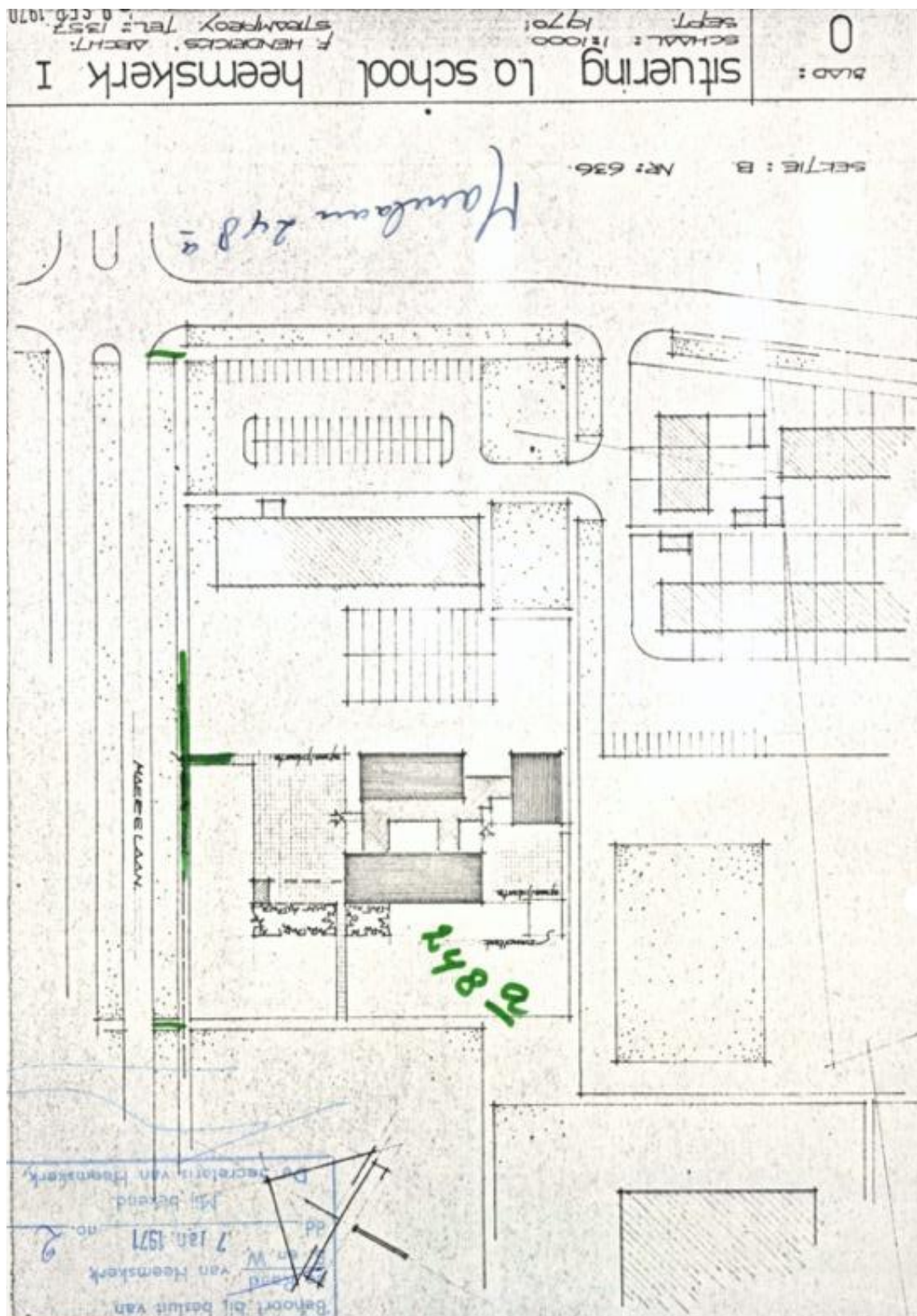

Besluit bij besluit van
B. van W. van Heemskerk
dd. 16/10/1966, no. 13
M. J. van der
De Secretaris van Heemskerk.

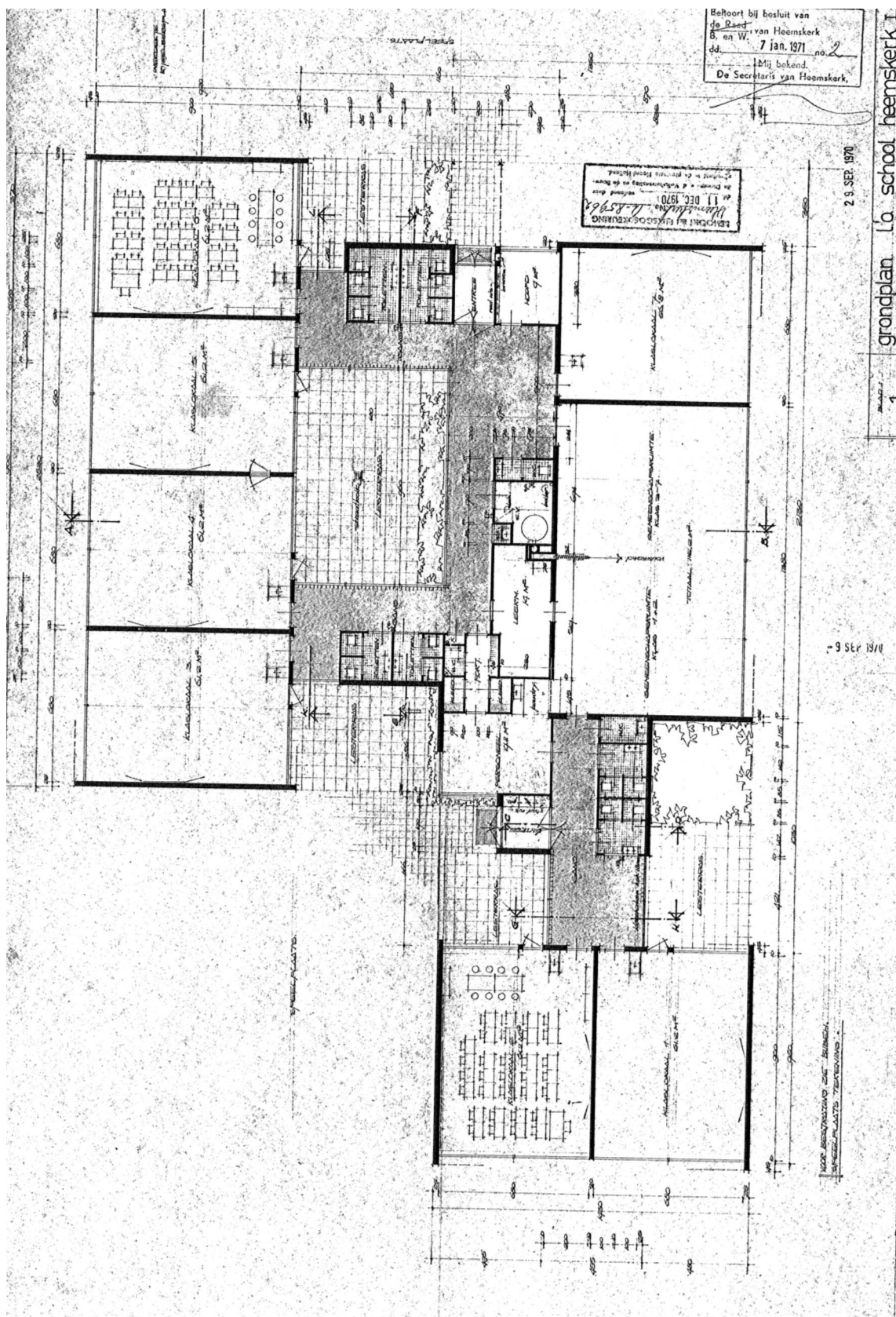
Architect-Bouw- en Woningtoezicht Gemeente Heemskerk

aanvraag nr.	144	toets nr.	144
aanvraag d.d.	14.10.66	toets d.d.	14.10.66
aanvraag door	ARCHITECTENBUREAU ZACHARIAH GHELIG MEYLING EN DE CLERQ ZUBLI N.V. AMSTERDAM EGGENDOMMER 58 EGGENDOMMER 58	aanvraag door	ARCHITECTENBUREAU ZACHARIAH GHELIG MEYLING EN DE CLERQ ZUBLI N.V. AMSTERDAM EGGENDOMMER 58 EGGENDOMMER 58
aanvraag voor	144 Heemskerk plan de inbouw muur systeem.	aanvraag voor	144 Heemskerk plan de inbouw muur systeem.
aanvraag voor	galerij gevel.	aanvraag voor	galerij gevel.
aanvraag voor	22 APR 1966	aanvraag voor	22 APR 1966
aanvraag voor	45 x 80	aanvraag voor	45 x 80

11 - 1966, langsgevel met entree en trap-/liffstoren. Afbeelding: BGH.

13 – 1970, situatieschets van het schoolgebouw. Bovenaan de tekening de Maerlaan. Op deze tekening is te zien dat de school in huidige opzet flink is uitgebreid.
Afbeelding: BGH.

14 – 1970, plattegrond van de school, georiënteerd op het westen. De school had twee entrees: een voor klassen 1 en 2, de ander voor de andere klassen. Het gebouw kent een paviljoenachtige opzet met veel ruimte voor licht en lucht in de verschillende ruimtes. Afbeelding: BGH.

2.3 Architectuur

In het plangebied behoren de galerijflats en het schoolgebouw tot een bouwperiode die in architectuurhistorische zin kan worden begrensd door de Wederopbouw (1940-1965, conform demarcatie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). De galerijflats zijn gebouwd met het Muwi-systeem, ontwikkeld door Mujs en De Winter's Bouw- en Aannemingsbedrijf. Het schoolgebouw is traditioneler gebouwd en bestond uit een combinatie van metselwerken gevels en houten puien onder plat dak.

De flats zijn gebouwd naar ontwerp van architectenbureau Gmelig Meyling, Zanstra en De Clerq Zubli. Dit Amsterdamse architectenbureau heeft meerdere flats in deze periode gebouwd, bijvoorbeeld aan de A.J. Ernststraat en de Burg. Hossuerstraat in Amsterdam. Die gebouwen zijn groter, stedelijker van opzet dan de flats in Heemskerk. Kenmerkend aan deze flatgebouwen zijn de duidelijk herkenbare visuele elementen van het Muwi-systeem: de horizontale banden op de kopgevels waartussen gevelmetselwerk, de horizontale lijnen van de galerijen op de betonnen balken en het verticale element van de trap-/lifttoeren die deels buiten het bouwvolume steekt. Die elementen zijn nog deels herkenbaar aanwezig in Heemskerk. Een belangrijk visueel element is in Heemskerk niet meer herkenbaar: de horizontale banden bij de kopgevels. Die zijn in 2005 aan het zicht onttrokken door voorzetgevels met isolatie.

Het schoolgebouw uit 1970-1971 is ontworpen door architect F. Hendricks uit Stramproy. Over hem is binnen de reikwijdte van deze verkenning geen informatie gevonden.

15 -ca.1965, flatgebouwen aan de Europaboulevard in Buitenveldert, Amsterdam, naar ontwerp van architectenbureau Gmelig Meyling, Zanstra en De Clerq Zubli. Afbeelding: Stadsarchief Amsterdam.

16 – twee locaties van flatgebouwen naar ontwerp van architectenbureau Gmelig Meylin, Zanstra en De Clerq Zubli: boven de gebouwen Weerdestein (links) en Mensinge (rechts) aan de A.J. Ernststraat, Amsterdam; rechts flatgebouwen aan de Burg. Hogguerstraat te Amsterdam. Rechtsomder dezelfde gebouwen aan de Burg. Hogguerstraat omstreeks 1965.. Afbeeldingen: Gemeentearchief Amsterdam.

3 Bouwhistorische beschrijving

3.1 Context/situering

Uit de historische verkenning van het plangebied blijkt, dat deze deel uitmaakt van een uitbreiding van Heemskerk met de buurten de Maere en de Die. Het gebied werd stedenbouwkundig ingepast door de bestaande Maerelaan in oostnoordoostelijke richting te verlengen. Vervolgens splitst de Maerelaan in de Professor ten Doesschatestraat richting het noorden en de Zevenhoeven richting het zuiden.

Het plangebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Maerelaan, aan de oostzijde door De Zevenhoeven en aan de westzijde door De Baandert. Het gebied wordt aan de zuidzijde begrensd door het nieuwe complex van Heliomare en een gebied met eengezinswoningen.

3.2 Bouwmassa/structuur

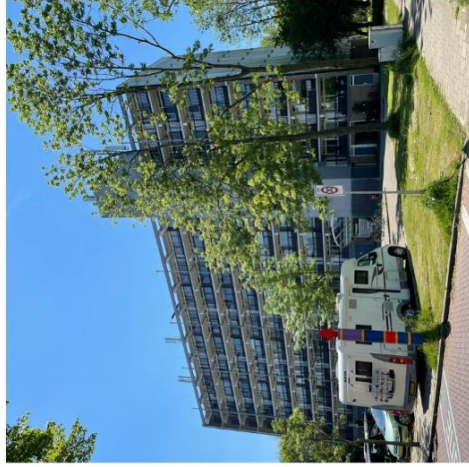
De haaks op de Maerelaan gesitueerde ontsluitingswegen lopen ofwel parallel aan de drie galerijflats die eveneens in de lengterichting haaks op de Maerelaan zijn georiënteerd, ofwel langs het appartementencomplex uit 1992 dat met de langsgewel parallel aan de Maerelaan is geplaatst. Deze laatste weg ontsluit het achterterrein van het plangebied en de bestemming voor het complex van Heliomare.

De belangrijkste bouwmassa's in het plangebied zijn de drie galerijflats van negen bouwlagen hoog op rechthoekig grondplan haaks op de Maerelaan, het appartementencomplex van vier bouwlagen op rechthoekig grondplan parallel aan de Maerelaan en het schoolgebouw op samengesteld grondplan van één bouwlaag hoog.

De ontsluiting van het plangebied loopt via enkele entrees aan de Maerelaan, zowel voor gemotoriseerd verkeer als voetgangers en fietsers. Deze ontsluitingen bieden alleen toegang tot de bestemming van de verschillende woongebouwen of Heliomare en bieden geen doorgang naar de woonwijk aan de zuid- en zuidoostzijde van het gebied.

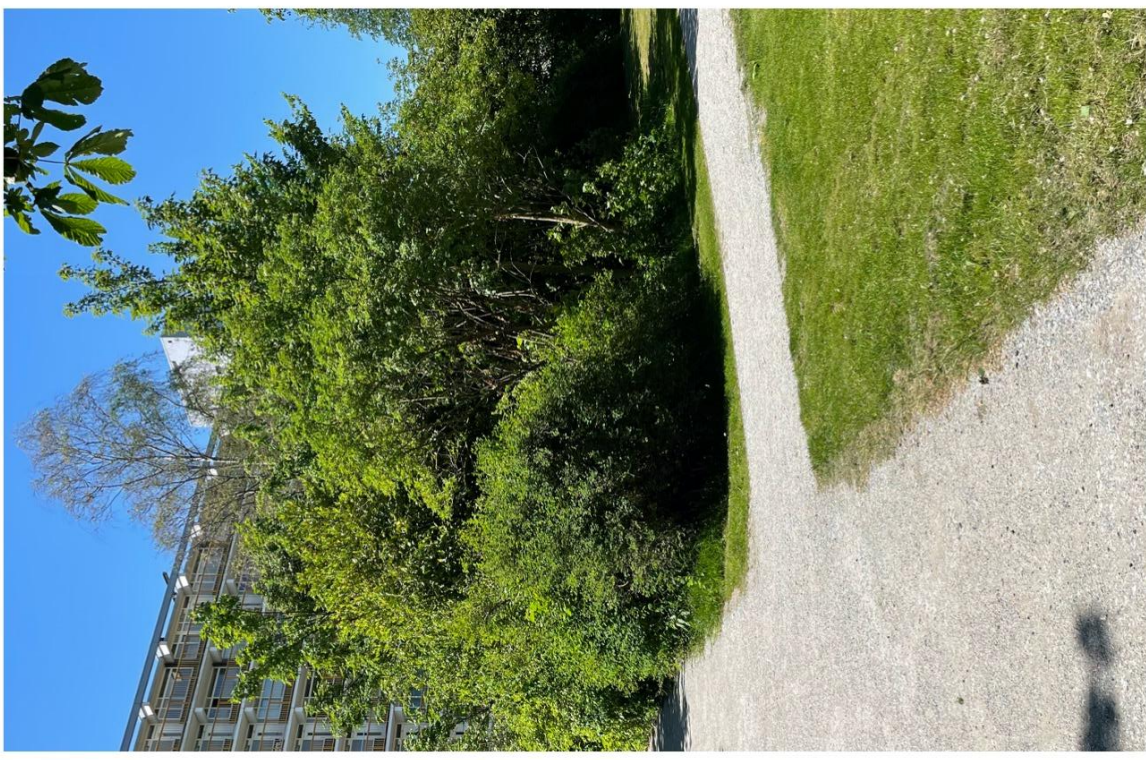
Het gebied waar deze gebouwen in staan kenmerkt zich door de aanwezigheid van openbaar groen. Langs De Baandert bestaat het groen uit opgaande bomen en dichte bosschages. Daarnaast is er een parkaanleg aanwezig die zich L-vormig uitstrekt om het complex van Heliomare heen en in verbinding staat met De Baandert aan de zuidwestzijde en de Maerelaan aan de noordoostzijde. Dit park kent een afwisseling van bomen, bosschages, gebogen wandelpaden en open grasvelden. Verder zijn er diverse open grasvelden aanwezig.

Op de volgende pagina's is per locatie een selectie opgenomen van de huidige toestand met een korte toelichting daarbij.

Locatie 1: flatgebouw uit 1969 met zicht op de westelijke gevel met balkons. De hekwerken van deze balkons zijn vernieuwd en met elkaar verbonden door de toevoeging van een smal 'schijnbalkon', waarschijnlijk om de ramen te kunnen wassen van de appartementen. Rechtsonder is zicht op het fietspad dat parallel loopt aan de weg De Baandert. Op de achtergrond het de galerijflat nog te zien. Het gebied wordt gekenmerkt door veel opgaand groen en ruimte rondom de gebouwen.

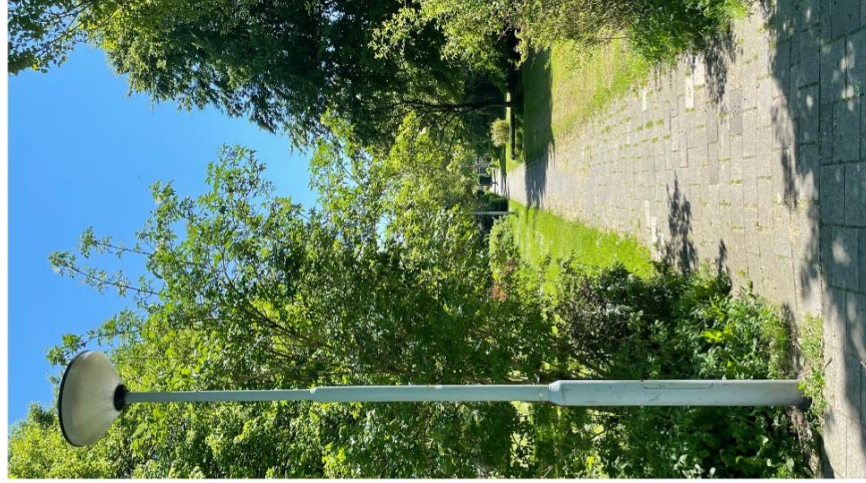

Locatie 2: flatgebouw uit 1969 met zicht op de oostelijke gevel met entree en extern trappenhuis met lifftoren. De galerijflats liggen vrij in de ruimte, met enerzijds parkeervoorzieningen grenzend aan de entreegevel en anderzijds, wat verder af, een meer parkachtige structuur van paden, gazon en opgaand groen (bosschages).

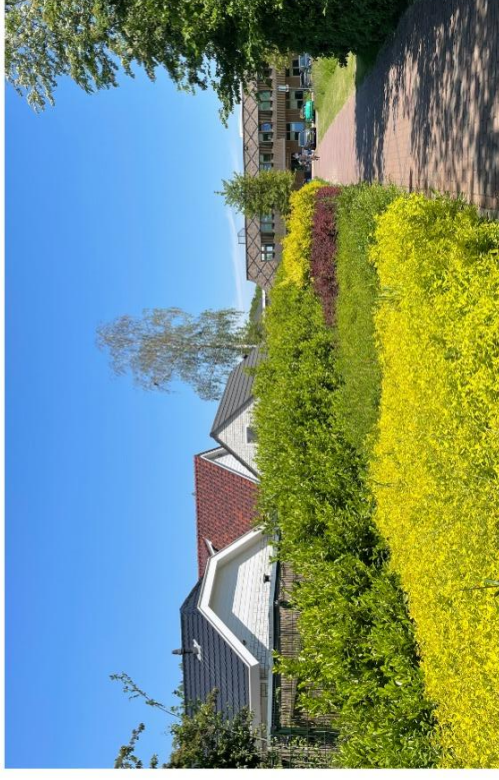
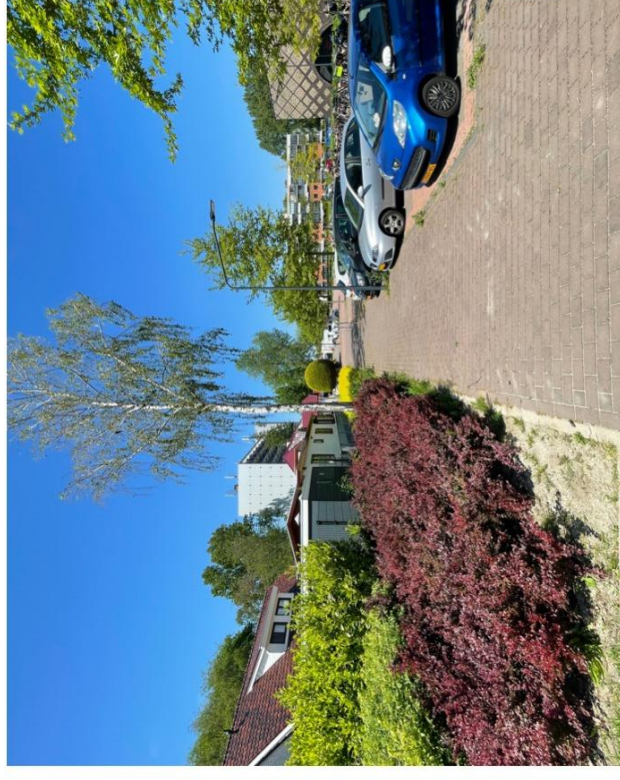
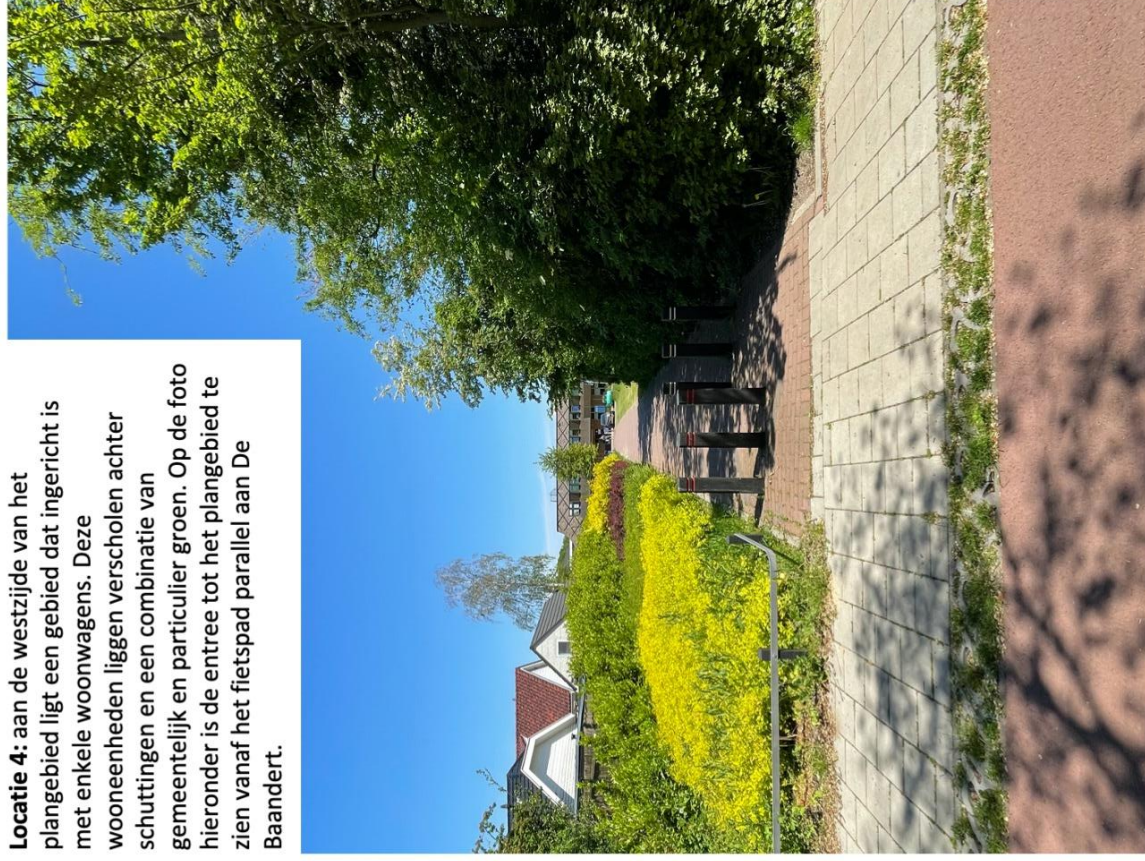

Locatie 3: flatgebouw uit 1969 met zicht op de oostelijke gevel met entree en extern trappenhuis met lifftoren. Ook bij deze flat is een afwisseling aanwezig van open ruimte met parkeren en meer gesloten, groene zomen. Aan de rand van het plangebied zijn diverse voetgangerstoegangen die door het groen leiden.

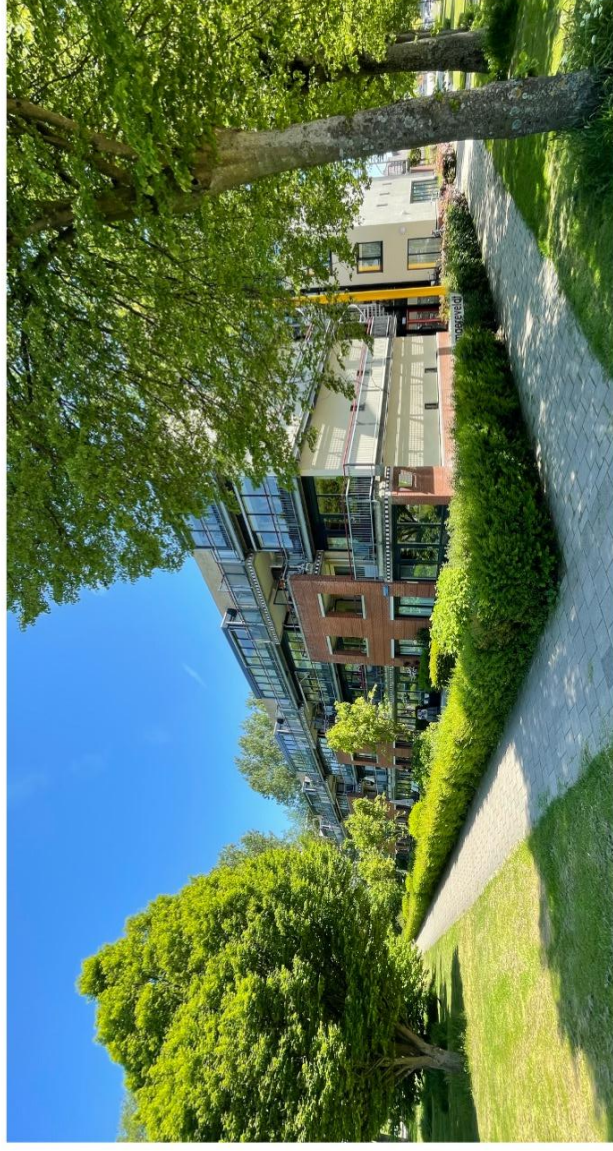
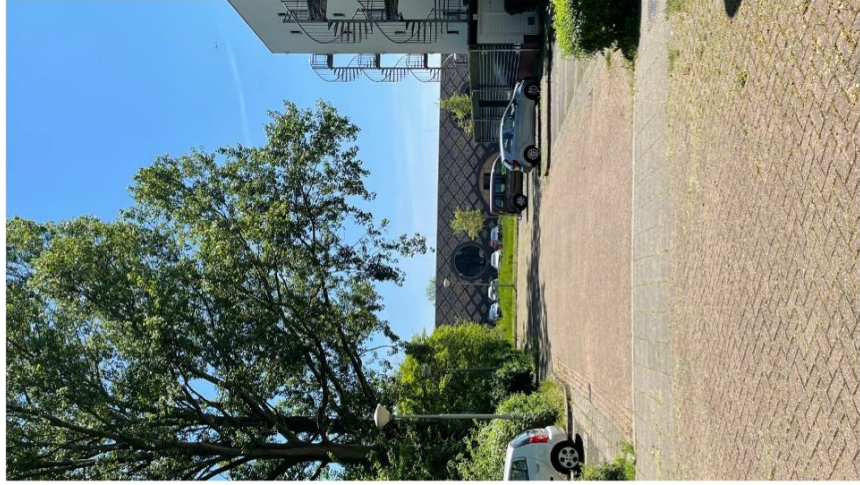

Locatie 4: aan de westzijde van het plangebied ligt een gebied dat ingericht is met enkele woonwagens. Deze wooneenheden liggen verscholen achter schuttingen en een combinatie van gemeentelijk en particulier groen. Op de foto hieronder is de entree tot het plangebied te zien vanaf het fietspad parallel aan De Baandert.

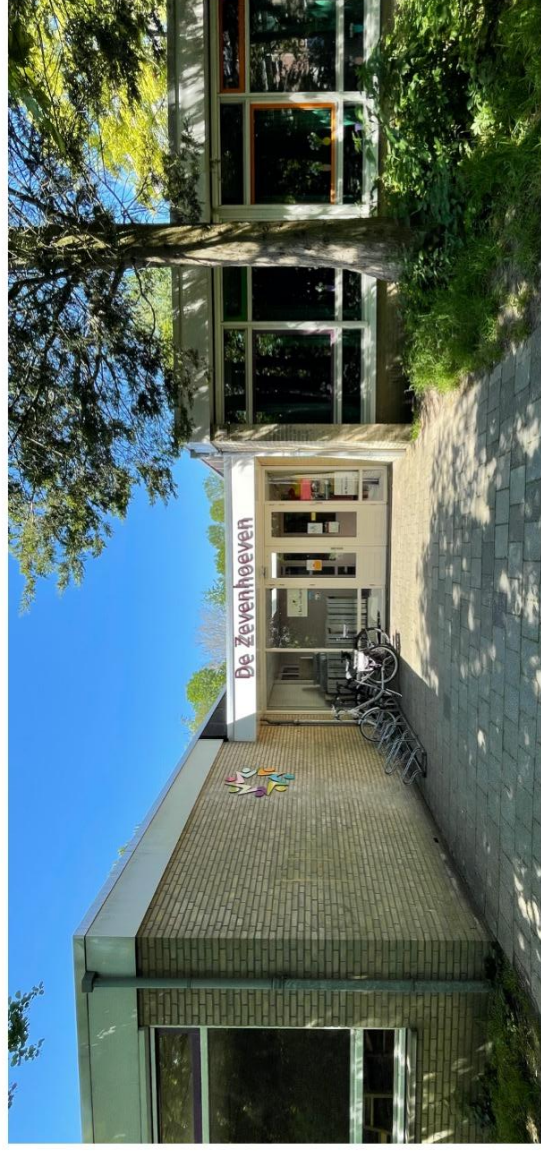

Locatie 5: aan de noordzijde van het plangebied ligt een appartementencomplex dat in 1992 is gerealiseerd. Het complex heeft de hoofdentree aan de westelijke zijde, de woningen zijn georiënteerd op de Maerelaan aan de noordzijde of het midden van het plangebied aan de zuidzijde. Links van het complex ligt een parkeerterrein ten behoeve van bewoners.

Locatie 6: in de noordoostelijke hoek van het plangebied ligt basisschool 'de Zevenhoeven', een gebouw dat in 1971 is gerealiseerd. Het bestaat uit geschakelde eenlaagse bouwvolumes en is voorzien van een omheind speelterrein. De entree tot de school zit aan de zuidzijde van het gebouw, tussen de overgang van twee geschakelde volumes.

4 Conclusies & advies

4.1 Conclusies

Vanuit de historische verkenning naar de achtergronden van het gebied is duidelijk geworden dat het plangebied deel uitmaakt van een uitbreidingswijk van Heemskerk ten tijde van de wederopbouw. Het plangebied neemt daar een wat afwijkende positie in: rondom het gebied is vooral sprake van traditionele woningbouw in de vorm van geschakelde eengezinswoningen op een kleine parcellering, terwijl het plangebied zelf bestaat uit veel (openbaar toegankelijke) gemeenteground en woongebouwen op een groter perceel. Het draagt daardoor kenmerken van een stempelstructuur maar is in opzet te klein om voor een stempelvijk door te gaan.¹

Het plangebied omvat zes locaties van woningbouw: locaties 1, 2 en 3 langs de Maerlaan betreffen galerijflats uit 1968 naar ontwerp van architectenbureau Gmelig Meyling, Zanstra en De Clerq Zubli. Locatie 4 betreft woonwagens die rond 2000 aan de rand van het plangebied zijn gesitueerd, ter hoogte van de doorgaande weg De Baandert. Locatie 5 is een in 1992 gebouwd appartementencomplex, gesitueerd aan de Maerlaan tussen galerijflat 1 en 2. Locatie 6 betreft een basisschool die in 1970 is ontworpen door architect F. Hendricks, gesitueerd tussen galerijflat 2 en 4.

De manier waarop de uitbreidingswijk van Heemskerk is vormgegeven past binnen de stedenbouwkundige traditie die rond de bouwperiode gold. De wijk is niet vernieuwend in dat opzicht, maar volgt de algemeen geldende ontwerpprincipes van openbare terreininrichting in combinatie met woongebouwen met een grotere(re) korrel: grote gebouwen hebben een groene, kwalitatieve openbare ruimte nodig om voor de bewoners. Het bijplaatsen van voorzieningen als een lagere school past binnen de wijkgedachte.

Aan de open opzet van de openbare ruimte is door de situering van de woonwagens en de realisatie van het appartementencomplex deels ingeboet, maar de aanwezigheid van veel openbaar groen en het L-vormige park zorgt voor een zekere mate van omgevingskwaliteit.

Zowel aan de stedenbouwkundige opzet als aan de oorspronkelijke gebouwen waar deze opzet aan ten grondslag lag – de drie galerijflats en de basisschool – kan een zekere cultuurhistorische waarde worden toegekend. De stedenbouwkundige opzet volgt een algemeen geldende ontwerpende traditie die op veel plaatsen in Nederland werd gevolgd. De indeling van hoofdstraten, de omzoming van een gebied door dit soort hoofdstraten en de nadere invulling van dat gebied door middel van woningbouw is herkenbaar voor de tijd waarin de ontwikkeling was vormgegeven.

De aanleiding voor deze woningbouw is ook bekend: als gevolg van de wederopbouwopgave waar Nederland zich voor gesteld zag na de Tweede Wereldoorlog, is er door overheden flink geïnvesteerd in economische ontwikkeling en bedrijvigheid. Het gebied rondom de IJmond kwam daarvoor flink in de lift, en steeg het inwoneraantal in deze regio meer dan tweemaal zo snel dan het landelijk gemiddelde. De vraag naar woningen was daardoor enorm en de productie van woningen lag in deze tijd dan ook op hoog niveau.

¹ De term stempelstructuur is een beginsel uit de Nederlandse stedenbouw en verwijst naar het herhalen van ontwerpen binnen een (woon)wijk om aan de grote

vraag van woningen te kunnen voldoen in de jaren 1950. (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Stempelstructuur>)

4.2 Advies

Alhoewel uit deze verkenning naar voren is gekomen dat in het onderzochte plangebied enige cultuurhistorische waarden aanwezig zijn, wordt aanvullend onderzoek geadviseerd om meer inzicht te krijgen in de bijzonderheid van die waarden.

Stedenbouwkundig niveau

Uit deze verkenning is gebleken dat de uitbreiding van de wijken tijdens de wederopbouwperiode heeft plaatsgevonden. Op enkele plaatsen is de oorspronkelijke opzet ingebreed met nieuwe bouwwerken of door de vervanging en vergroting van bestaande bouwwerken. Dat maakt het relevant om vervolgonderzoek uit te voeren naar de huidige staat van deze wijk: hoe verhoudt de ontwikkeling van het plangebied zich tot de bredere ruimtelijk-historische ontwikkeling van Heemskerk? Welke elementen zijn daarin specifiek te herkennen en hoe onderscheidend zijn deze ten opzichte van de rest van de gebouwde omgeving van de gemeente?

Aanvullend onderzoek op dit niveau kan inzicht bieden in de waardering van de huidige openbare ruimte en de wijze waarop deze zich verhoudt tot de rest van de openbare ruimte in de gemeente Heemskerk.

Architectuurhistorisch niveau

Ten aanzien van de gebouwen springen de drie galerijflats het meest in het oog, ook in combinatie met het betrokken architectenbureau dat de flats heeft ontworpen. Gmelig Myeling, Zanstra en De Clerq heeft verschillende grootschalige woningbouwcomplexen gerealiseerd, waarvan sommigen aangewezen zijn als (gemeentelijk) monument. Het verdient aanbeveling om nader onderzoek te doen naar het oeuvre van dit architectenbureau (en dan ook breder dan alleen de gebouwen die zij hebben gerealiseerd in Amsterdam). Op basis van dat onderzoek kunnen de galerijflats in Heemskerk worden gepositioneerd binnen dit oeuvre. Wel moet worden aangekend dat de flatgebouwen in 2005 voorzien zijn van nieuwe kopgevels, waardoor de kenmerkende horizontale betonnen banden uit het zicht zijn verdwenen. Dat gegeven kan van invloed zijn op de waardering van de flats op gebouwniveau.

De basisschool is, naast de drie flats, het andere bouwwerk dat een relatie kent met de oorspronkelijke stedenbouwkundige opzet van de wijk. De architect van deze school is F. Hendricks uit Stramproy, maar binnen de reikwijdte van deze verkenning is geen informatie over deze architect gevonden. Bovendien blijkt uit een vergelijk van de oorspronkelijke bouwtekeningen uit 1970 en het huidige grondplan dat het schoolgebouw flink is uitgebreid. De oorspronkelijke opzet is niet meer goed herkenbaar. De voor het oorspronkelijke ontwerp kenmerkende opzet van lokalen die door smallere volumes met gangzones met elkaar zijn verbonden, waardoor verschillende hoeken, patio's en hoeven waren ontstaan, is niet meer herkenbaar aanwezig. Door deze ruimtelijke aantasting van het oorspronkelijke ontwerp zijn geen cultuurhistorische waarden te verwachten in dit bouwwerk.

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Heemskerk
Contactpersoon: Mw. S. Spaans
Postbus 1
1960 AA Heemskerk

Product

Type: Cultuurhistorische verkenning
Projectnummer: 21.077
Versie: 17-06-2021

Opdrachtnemer

Hylkema Erfgoed BV
Contactpersoon: drs. R.G.M. Pince van der Aa
Mariahoek 4
3511 LD Utrecht
030-232 88 66
info@hylkemaerfgoed.nl

Verantwoording

Literatuur

Blom, A., Jansen, B., Heiden, M. van der (2004)
De typologie van de vroeg-naoorlogse woonwijken. Zeist: Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Blom, A. (red.) (2013)
Atlas van de wederopbouw, Nederland 1940-1965. Ontwerpen aan stad en land. Rotterdam: NAI Uitgevers.

Bouwhulpgroep advies en architectuur (2016)
Kansen voor systeembouw; Rapport Muwi. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Ibelings, H. (1996)
De moderne jaren vijftig en zestig. Rotterdam: NAI Uitgevers.

Ibelings, H. (1999)
Nederlandse stedenbouw van de 20ste eeuw. Rotterdam: NAI Uitgevers.

Hoogstraten, D. van, Vries, B. de (2010)
Monumenten van de wederopbouw, Nederland 1940-1965. Rotterdam: NAI Uitgevers.

Kleij, E. van der (1991)
Heemskerk, gemeentebeschrijving. Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland. Haarlem: Provincie Noord-Holland.

Websites

Noord-Hollands Archief
<https://hoord-hollandsarchief.nl/>

Stadsarchief Amsterdam
<https://archief.amsterdam/beeldbank/>

Bouwarchief Gemeente Heemskerk
<https://www.heemskerk.nl/belastingen-en-vergunningen/bouwvergunningarchief>

Wikipedia
<https://www.wikipedia.org>